

Jan Wrana*

ESTETYCZNA PERFEKCJA DETALU

AEASTHETIC PERFECTION OF A DETAIL

Detal – to szczegół, zdobienie, ornament – konieczna, integralna część budowli, silnie wpleciona w struktury architektoniczne. Współcześnie zmieniło się pojmowanie detalu – niegdyś utożsamiany z bogactwem ornamentu, dekoracją, zdobieniem, dziś za detal uznaje się precyzyjny styk materiałów, dokładność wykończenia, walor jakości. Detal to pieczołowitość i precyzja wykonania zamiast jego złożoności i obfitości. Czy estetyka wykonania została nowym detalem..?

Słowa kluczowe: detal, estetyka, jakość wykonania

A detail – is a particular, a decoration, an ornament – a necessary, integral part of a building deeply intertwined into architectural structures. Nowadays the comprehension of a detail has changed – it used to be associated with variety of ornament, decoration, adornment, yet now a detail is a precise seam of materials, precision of décor, value of quality. Has the aesthetics of workmanship become a new detail?

Keywords: detail, aesthetics, quality of workmanship

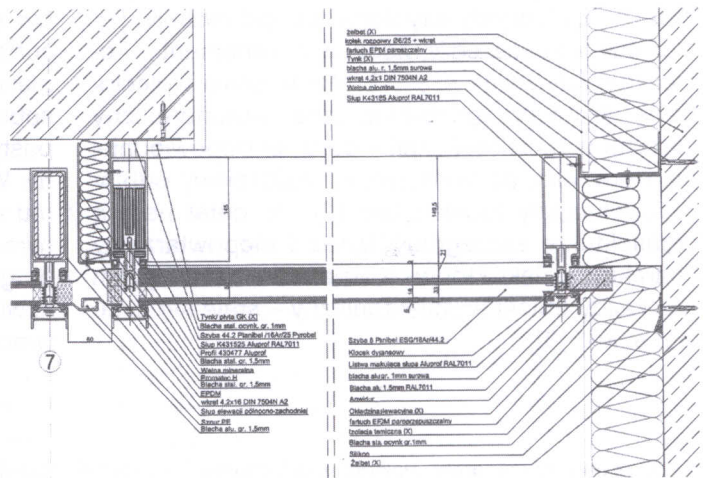
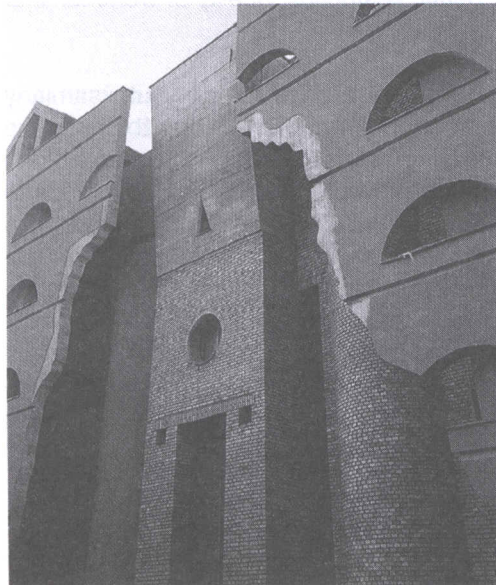
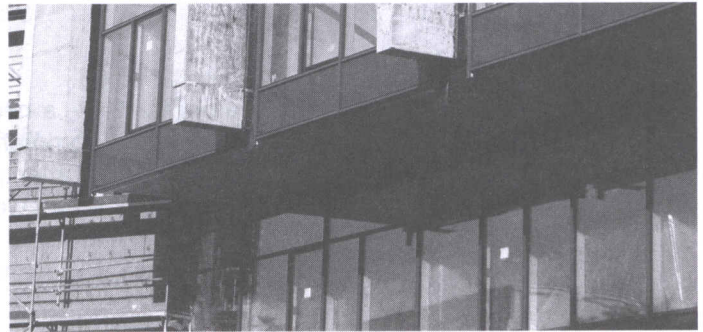
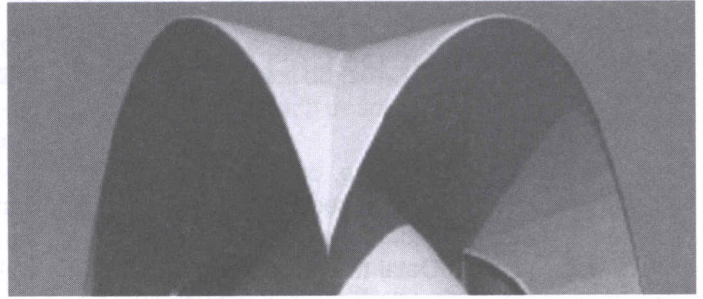
Detal – wg Klemensa Krajewskiego – „szczęgół, część budowli, pojedynczy element, część wystroju” [1].

Detal – to szczegół, zdobienie, ornament – konieczna, integralna część budowli, silnie wpleciona w struktury architektoniczne. Autonomiczny element w mniejszej skali – bardziej odpowiedniej dla człowieka, pozwalającej na całościowy odbiór – dopełniający architekturę [2]. To detal nadaje architekturze szczególny wyraz i niepowtarzalny charakter, dzięki którym z dzieła techniki – jakim jest każdy obiekt architektoniczny – staje się dziełem sztuki [3].

Przez wieki detal architektoniczny utożsamiany był z detalem zdobniczym. Była to rzeźbiona belka sufitowa, finezyjny gzyms, ozdobne obramienie okna, piękna baza lub głowica kolumny. Nie wyobrażano sobie obiektu bez detalu; wydawałby się ówczesnym pusty, urwany w pewnym momencie, niedokończony. Wszystkie społeczeństwa, niezależnie od poziomu rozwoju cywilizacji, starały się nadać wznoszonym przez siebie budynkom wygląd odpowiadający pragnieniu piękna, wrodzonemu każdemu człowiekowi [4]. Budynek dopiero w połączeniu z detalem tworzył spójną, skończoną całość. Także sam detal

* Wrana Jan, dr inż. arch., Politechnika Lubelska, Wydział Budownictwa i Architektury.

1. Leptis Magna, Libia – detal arkady na Forum, fot. J. Wrana / Lepis Magna, Libya – a detail of arcades in the Forum, photo by J. Wrana
 2. Auditorium na Teneryfie (fragment), proj. S. Calatrava, fot. J. Wrana / Auditorium of Tenerife (a fragment), designed by S. Calatrava, photo by J. Wrana
 3. „Droga Czterech Bram” – Wyższe Seminarium Duchowne Księżych Zmartwychwstańców w Krakowie, proj. D. Kozłowski, M. Misiągiewicz, W. Stefański, M. Piotrowski / „The Way of Four Gates” – Higher Theological Seminary of Resurrectionist Congregation in Cracow, designed by D. Kozłowski, M. Misiągiewicz, W. Stefański, M. Piotrowski
 4, 5. Detale budynku WICA (Wschodniego Innowacyjnego Centrum Architektury) w Lublinie, proj. J. Wrana, B. Kwiatkowski, R. Smolik; konsultacje – prof. A. Getter / Details of WICA building (Eastern Innovation Centre of Architecture) in Lublin, designed by J. Wrana, B. Kwiatkowski, R. Smolik, consultations – prof. A. Getter

bez obiektu, w który był wpisany, zazwyczaj był nieczytelny – zaprojektowany był jako uzupełnienie budynku, więc oderwanie go od tła działało na jego zdecydowaną niekorzyść.

Jako przykład historycznego detalu można przytoczyć piękne arkady z Forum w rzymskim mieście Leptis Magna (dzisiejsza Libia). Finezyjne dekorowane łuki, rzeźbione twarze spoglądające z medalionów (nasuwające pewne skojarzenia z późniejszymi o kilka wieków maskaronami), idealne proporcje – tworzyły reprezentacyjną całość, godną ważnego, starożytnego miasta.

Początek XX wieku przyniósł zmiany: najpierw Adolf Loos wygłosił odważną tezę, że *Ornament to zbrodnia*, a następnie Ludwig Mies van der Rohe stwierdził, że *Less is more*, czyli *mniej znaczy więcej*. Obydwa te poglądy można krótko opisać jako propagowanie rezygnacji z nadmiernej ilości detali, choć van der Rohe twierdził również, że Bóg tkwi w szczegółach (*The God is in the details*). Modernizm postawił na funkcjonalność, pozbawiając budynek ozdobników niezwiązanych z konstrukcją. W efekcie detal uległ redukcji, ale nie zniknął – jest bowiem nieusuwalny, zaś całkowita rezygnacja z detalu pozostawia budowlę siermiężną i pozbawioną „kropki nad i”.

Polemizujący z modernizmem postmoderniści z kolei bawili się detalem, nierzadko jednak pozbawiając go treści i przerysowując; w efekcie paradoksalnie tracił na znaczeniu – detali było tak wiele, że zlewały się w jedną, chaotyczną całość. Detal coraz bardziej odbiegał od swojego pierwotnego znaczenia, stawał się tylko symbolem, ozdobnikiem, dekoracją.

Wśród realizacji w duchu postmodernizmu znaleźć można jednak takie, w których detal został zaprojektowany z dużą uwagą i starannością. W „Drodze Czterech Bram” – Wyższego Seminarium Duchownego Księży Zmartwychwstańców w Krakowie – autorzy (D. Kozłowski, M. Misiągiewcz, W. Stefański, M. Piotrowski) zastosowali mocne odniesienia do

symboliki, tworząc charakterystyczną, rozpoznawalną na pierwszy rzut oka bryłę. Detal półokrągłych okien, „rozerwanego” wejścia, odważnie dobrane kolory – każdy element jest doskonale przemyślany i jest integralnym, niezbędnym składnikiem całości.

Modne nurty dekonstrukcji i architektury organicznej traktują detal jeszcze inaczej – w stylach, gdzie liczy się przede wszystkim oryginalność, ekspresja czy wręcz szokowanie widza; gdzie cała bryła jest wręcz jedną, wielką rzeźbą – detal jest integralnym elementem bryły, nie „wychodzi” przed jej kształt, wtapia się. Z modernizmem łączy te nurty jedna cecha – konieczność dokładnego, starannego wykończenia. O ile w przypadku ascetycznej architektury modernizmu precyzja wykonania nierzadko „robi” całe wrażenie, to w przypadku dekonstrukcji pozwala ona w ogóle budynek zrealizować – jest więc niezaprzeczalnie ważna. Mistrzem w tej kategorii jest Santiago Calatrava – „rzeźbiarz w żelbecie”, który tworzy swoje niesamowite bryły z iście zegarmistrzowską precyzją, szczególną uwagę zwracając na konstrukcję i jakość wykonania całości.

Współcześnie zmieniło się pojmowanie detalu – niegdyś utożsamiany z bogactwem ornamentu, dekoracją, zdobieniem, dziś za detal uznaje się precyzyjny styk materiałów, dokładność wykończenia, finezję połączenia brył czy grę światłem [5]. Detal to pieczołowitość i precyzja wykonania zamiast jego złożoności i obfitości.

Estetyka wykonania została nowym detalem..?

Po zmianach systemowych w latach 90. XX w. – polegających m.in. na pojawieniu się wolnego rynku – zaobserwować można niekorzystną tendencję do zwiększonych nacisków deweloperów (w kwestii jak najtańszych realizacji) oraz konieczność szybkiego zaspokojenia potrzeb (przede wszystkim mieszkaniowych), wpływające negatywnie na jakość architektury.

Jednocześnie, na szczęście, coraz większe znaczenie zaczyna odgrywać precyzja wykonania i rzemieślnicza dokładność. W czasach budowania „jak najszybciej, jak najtaniej” coraz więcej osób, zarówno profesjonalistów, jak i użytkowników, zaczyna cenić jakość. Zegarmistrzowska robota dawnych mistrzów, onegdaj pieczołowicie pracujących nad ozdobnymi detalami, zastąpiona została dziś precyzją maszyn, sterowanych oprogramowaniem komputerowym. Detal zaś dotyczy umiejętności łączenia różnych materiałów i ukazywania piękna w budynkach na pierwszy rzut oka pozbawionych szczegółu. Sam materiał również jest swoistym detalem [6]. Piękno minimalizmu jest mniej oczywiste niż klasyczne piękno budynków historycznych, trzeba umieć je docenić – albo trzeba się tego nauczyć [7].

Na terenie zrealizowanego w okresie polskiego modernizmu zespołu Kampusu Politechniki Lubelskiej powstaje obecnie, jako przykład świadomej kontynuacji w duchu postmodernizmu (ze szczególnym zwróceniem uwagi na detal), Wschodnie Innowacyjne

Centrum Architektury. Na pierwszy rzut oka budynek pozbawiony jest detali, dopiero po chwili obserwator zauważa, że jest ich całe mnóstwo: odpowiedni rysunek kamiennych płyt elewacyjnych, podział szyb, gra światła we wcięciach, nawet forma zewnętrznych żaluzji; samą majestatycznie zawieszoną w powietrzu aulę można również uznać za swoisty detal, a już na pewno za najbardziej charakterystyczny fragment bryły. Wszystkie te elementy tworzą spójną całość, a dzięki precyzji, z jaką zostały zaprojektowane, sprawiają, że dość oszczędny w formie budynek nie sprawia wrażenia niedokończonego – jest wręcz dokładnie odwrotnie: każdy dodatkowy element burzyłby harmonię całości.

Mimo zmiany postrzegania detalu, jego rola wciąż jest nie do przecenienia. To właśnie detal tworzy architekturę, sprawia, że zapada ona w pamięć; świadczy o talencie projektanta i warsztacie wykonawcy. Detal architektoniczny dziś wciąż żyje i wpływa na kształt brył i ich postrzeganie przez odbiorcę-użytkownika.

PRZYPISY

[1] K. Krajewski, *Mała encyklopedia architektury i wnętrz*, Ossolineum, Wrocław 1999, s. 64.

[2] R. Barelkowski, *Detal i deprawacja*, *Przestrzeń i Forma* nr 10/2008, s. 145, 146.

[3] Z. Mączyński, *Elementy i detale architektoniczne w rozwoju historycznym*, *Budownictwo i Architektura*, Warszawa 1956 (reprint Wyd. Arkady, Warszawa 2008), ze *Wstępu do reprintsu* autorstwa arch. Stefana Muszyńskiego, s. 3.

[4] Z. Mączyński, *Elementy i detale*, *op.cit.*, s. 5.

[5] K. Strumillo, *Oryginalność form w architekturze współczesnej*, *Czasopismo Techniczne*, z. 15, 7-A2/2010, Materiały po konferencji IPA WAPK – Definiowanie przestrzeni architektonicznej – *Architektura dziś*, Kraków 2010, s. 364.

[6] *Ibidem*, s. 503.

[7] R. Cielątkowska, *Minimalizm jako aktualny nośnik piękna – „uderzenie w duszę”*, [w:] *Czasopismo Techniczne*, z. 13, 6-A/2007, Materiały po konferencji IPA WAPK – Definiowanie przestrzeni architektonicznej – *Co z tym pięknem architektury współczesnej?*, s. 26.

BIBLIOGRAFIA

Architektura. Style i detale, pod red. Cole E., Arkady, Warszawa 2007.

Barełkowski R., *Detal i deprawacja*, Przestrzeń i Forma, nr 10/2008, s. 145–152.

Cielątkowska R., *Minimalizm jako aktualny nośnik piękna – „uderzenie w duszę”*, Czasopismo Techniczne, z. 13, 6-A/2007, Materiały po konferencji IPA WAPK – Definiowanie przestrzeni architektonicznej – *Co z tym pięknem architektury współczesnej?*, Kraków 2007, s. 24–27.

Fokczyńska N., *Wielka rola detalu w architekturze*, Archi-strona.pl http://archi-strona.pl/aktualnosci/show/wielka_rola_detalu_w_architekturze [dostęp: 11.06.2012]

Koch W., *Style w architekturze*, Świat Książki (Bertelsmann

Media), Warszawa 2005.

Krajewski K., *Mała encyklopedia architektury i wnętrz*, Osolineum, Wrocław 1999.

Makowska B., *Detale, dekoracje i mała architektura w mieście oszczędnym*, Czasopismo Techniczne, z. 14, 6-A/2010, Kraków 2010, s. 171–176.

Mączyński Z., *Elementy i detale architektoniczne w rozwoju historycznym*, Budownictwo i Architektura, Warszawa 1956 (reprint Wyd. Arkady, Warszawa 2008)

Strumiłło K., *Oryginalność form w architekturze współczesnej*, Czasopismo Techniczne, z. 15, 7-A2/2010, Materiały po konferencji IPA WAPK – Definiowanie przestrzeni architektonicznej – *Architektura dziś*, Kraków 2010, s. 362–365.

Wrana J., *Tożsamość miejsca. Kryterium w projektowaniu architektonicznym*, Wydawnictwo Politechniki Lubelskiej, Lublin 2011.